

Mikulášek, Alexej

Milan Kundera v komparativní perspektivě

Slavica litteraria. 2024, vol. 27, iss. 2, pp. 157-161

ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2024-2-17>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.82160>

License: [CC BY-SA 4.0 International](#)

Access Date: 16. 06. 2025

Version: 20250610

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Milan Kundera v komparativní perspektivě

Alexej Mikulášek (Nitra)

V Českém centru v Bratislavě se 8. 10. 2024 se v Českém centru v Bratislavě konala mezinárodní konference nazvaná *Milan Kundera a světová literatura*. Částečně navazovala na nedávná kunderovská a kunderologická setkání, z nichž namátkou připomeňme např. výstavu *Milan Kundera: Nostalgie po Evropě*, prezentovanou Českým centrem v Paříži v květnu roku 2021; prvního dubna byla slavnostně otevřena Knihovna Milana Kundery (v nových prostorách Moravské zemské knihovny v Brně). Dále připomeňme konferenci *Milan Kundera 1929–2023: reflexe, bilance, ohlédnutí* (organizovanou katedrou romanistiky FF OU v listopadu 2023), biografický dokument *Milan Kundera: Od Žertu k Bezvýznamnosti* (rež. Miloslav Šmídmajer) a mnohé další. Konference se uskutečnila u formální příležitosti 95. výročí narození a 1. výročí úmrtí Milana Kundery, jejími organizátory byly České centrum v Bratislavě, Velvyslanectví ČR na Slovensku, Ústav středoevropských jazyků a kultur FSŠ UKF v Nitře, Ústav světové literatury SAV v Bratislavě a Česko-slovenská asociace srovnávací literární vědy. Oficiálně ji zahájili velvyslanec

České republiky Rudolf Jindrák a ředitelka Českého centra v Bratislavě Monika Koblerová. Úvodní slova přednesli ředitel Ústavu středoevropských jazyků a kultur Fakulty středoevropských studií Univerzity Konstantina Filozofa v Nitře Ján Gallik, dále Miloš Zelenka, jeden z odborných garantů a „spiritus agens“ konference, připojil se rovněž ředitel Ústavu světové literatury Slovenské akademie věd a předseda Česko-slovenské asociace srovnávací literární vědy Róbert Gáfrík. Všichni přítomní minutou ticha uctili památku Věry Kunderové (roz. Hrabánkové, 1935–2024), manželky a „literární agentky“ Milana Kundery, která zemřela 14. září 2024.

Referáty badatelů z českých, slovenských, maďarských i tureckých akademických pracovišť byly tematicky a časově rozvrženy do tří bloků proložených diskusními vystoupeními. Účastníci měli k dispozici vytištěný program konference se všemi abstrakty příspěvků, jež budou publikovány v monotematickém čísle časopisu *Stredoeurópske pohľady* (č. 1/2025).

Jako první byl prezentován referát Tibora Žilky (Univerzita Konstantina

Filozofa v Nitře) *Humor v dielach Milana Kunderu*, v němž rozdělil vývoj humoristického (popř. satirického) postoje autora do tří vývojových etap, spjatých s proměnami jeho poetiky i reflektovanými historickými změnami (období první spadá do šedesátých let, druhé do období normalizace, třetí pak zahrnuje období od listopadových událostí) a mj. konstatoval, že humor v jeho dílech má mnoho podob: Kundera preferuje nejen ironii, ale i satirický výsměch, postupy blízké perzifláži, pastiši a parodii; ty se mu stávají účinnými prostředky humoru, jazykové i situační komiky.

Charles Sabatos (Yeditepe University v Istanbulu) v komparativně koncipovaném příspěvku *Adaptácia „Tragédie strednej Európy“ a „73 slov“ pre svetových čitateľov* zkoumal rozdíly mezi verzemi dvou esejí původně publikovanými francouzsky v časopise *Le Débat*. První byla zveřejněna jako *Un Occident kidnappé ou la tragédie de l'Europe centrale* (1983, v anglické verzi *The Tragedy of Central Europe* v roce 1984), druhá vyšla pod názvem *89 Mots* (1985), o rok později byla upravena na *73 Mots*, přičemž anglická verze z roku 1988 má název *63 Words*. Badatel se zaměřuje zejména na odlišnosti francouzského a anglického překladu, resp. verze textu; i v češtině existují dvě podoby: časopisecká coby *Únos Západu* (1985) a knižní jako *Unesený Západ* (2023).

Petr Kyloušek (Masarykova univerzita v Brně) představil svou studii *Milan Kundera aneb Cesta z periferie do centra světové literatury*. Významný český romanista analyzoval „strategie“ (kulturní, estetické, jazykové, textové, osobnostní atd.) vedoucí z moravské periferie (z Brna) do pražského centra a následně z pražské periferie (ve vztahu k Paříži) do světové literatury prostřednictvím „vstupu a postupného prosazení uvnitř francouzského literárního pole z původně periferního postavení k centrálnímu“¹. Jeho příspěvek nepřímou ukazuje cílevědomé a systematické úsilí vedoucí do nadnárodního a globálního literárního kontextu, jehož přirozenou součástí je rovněž užití světového jazyka.

Tomáš Kubiček, ředitel Moravské zemské knihovny v Brně, jejíž součástí je i Knihovna Milana Kundery, prezentoval referát nazvaný *Dialog o střední Evropě*, dialog mezi dvěma osobnostmi, a to uměleckou literaturou trvale se inspirujícím filozofem Karlem Kosíkem a filozofií se rovněž trvale inspirujícím spisovatelem Milanem Kunderou. Autor se v návaznosti na pramenné výzkumy úspěšně pokusil „zrekonstruovat dialog těchto osobností, který přetržité probíhal od šedesátých let 20. století“².

Druhý blok příspěvků zahájil Samuel Abrahám (Bratislava International School of Liberal Arts) referátem *História*

1 Program konference Milan Kundera a světová literatura. 8. 10. 2024. České centrum v Bratislavě, s. 4.

2 Ibidem, s. 5.

a román ako dva póly modernej existencie, v němž mj. navázal na Kunderovy eseje *Zrazené testamenty* (Les testaments trahis, 1993) a *Umění románu* (L'art du roman, 1986). Milan Kundera jako literární teoretik a estetik odlišoval dějiny lidstva od dějin umění (umění jako výraz svobodné individuality stojí v opozici vůči „velkým“ dějinám) a autor soudil, že „pre Kunderu román je len taký text, ktorý komunikuje a nadväzuje na predošlé romány, na kanonické texty napísané, počnúc Cervantesom a končiac, povedzme, Salmanom Rushdiem“.³

Jeden z předních českých znalců díla M. Kundery, Jakub Češka (Univerzita Karlova v Praze), se v příspěvku *Sny a snová zkušenost v tvorbě Milana Kundery* analyticky věnoval výrazně „viditelné“ stránce tematické výstavby Kunderových děl. Snažil se onu snovost a sny uchopit „jako tematický, vypravěčský a hermeneutický svorník Kunderova románového světa“;⁴ ovšem přihlížel i k autorově tvorbě esejistické a dramatické, popř. básnické.

Miloš Zelenka (Univerzita Konstantina Filozofa v Nitře) v teoreticky fundovaném příspěvku *Kunderova střední Evropa jako „nesamozřejmost“ kulturní identity* připomněl aktuální hodnotu intelektuálních dialogů a sporů o střední Evropu (koncepce M. Kundery, C. Miłosze, G. Konráda, V. Havla, D. Jančara ad.)

zahájených ještě koncem osmdesátých let minulého století.

Třetí blok otevřel společný příspěvek Agnieszky Janiec-Nyitrai (Eötvös Loránd University v Budapešti) a Anny Zelenkové (Slovanský ústav Akademie věd České republiky v Praze), ve zkrácené verzi přednesený v zastoupení, nazvaný *Cesta Milana Kundery k „světovosti“*. Autorky se na pozadí soudobých teorií světové literatury (P. Casanova, P. Czapliński, D. Damrosch, M. Juvan, F. Moretti ad.) zabývaly transfery Kunderova díla z prostoru národní literatury k „světovosti“ a vyjádřily přesvědčení, že Kunderova díla „demonstrují tezi Marka Juwana, že konsekrace v tomto případě nemusí probíhat jen „nápodobou“ a respektováním ekonomické a masmediální globalizace, ale může se realizovat i individuálními kanály (např. soukromé kontakty), a to za podmínky tematicko-žánrové originality textu“.⁵

Germanista Petr Kučera (Západočeská univerzita v Plzni) přednesl referát nazvaný *Milan Kundera a některé tradice středoevropského „antimodernistického“ románu*. Jeho příspěvek se zaměřil na vztah románové a esejistické tvorby Milana Kundery k literárnímu dědictví středoevropských „antimodernistických“ modernistů, jmenovitě Franze Kafky, Roberta Musila a Hermannu Brocha. Věnuje se i problému nové podoby

3 Ibidem.

4 Ibidem, s. 6.

5 Ibidem, s. 8.

tzv. filozofického, resp. kontemplativního románového typu, který dle Kučery „*systematicky odmítá podstatné rysy modernismu, vnáší do světové literatury alternativu, jejíž atraktivita nabývá ve 21. století stále více na významu*“.⁶

Režisér i scenárista Peter Hledík v osobně laděném příspěvku *Milan Kundera, pedagog, spisovatel, dramatik, FAMU a žiaci* zavzpomínal na svého učitele na FAMU v Praze z let 1968–1970, kde Kundera od padesátých let přednášel světovou literaturu a mj. vedl netradiční semináře tvůrčího psaní; zdůraznil Kunderův osobitý vysokoškolský pedagogický profil i podíl na utváření nové vlny československého filmu.

Konferenci zakončila přednáška autora této zprávy nazvaná *Milan Kundera a světová literatura v učebnicích literatury pro střední školy: didaktická látka ve světle literární vědy*, mj. konstatující převažující absenci definic pojmu světová literatura a konzistentního uchopení problematiky v učebnicích po roce 1989 a některé problematické tendence při prezentaci této osobnosti pulzujícího pole české, francouzské, střeoevropské, evropské i globální literatury studentům středních škol.

Na webu Českého centra v Bratislavě⁷ je Milan Kundera označován za „*mistra české literatury, jehož dílo stále oslovuje čtenáře po celém světě [...] jeho vypravěčský styl, provokativní myšlenky a neotřelé pohledy na svět si získaly věrné publikum*

napříč generacemi.“ Tato slova vystihují právě recepcně český pohled na tohoto slovesného umělce: základem je v něm příslušnost k národní literatuře („mistr české literatury“), jehož dílo „přerostlo“ národní hranice určitými uměleckými kvalitami (zdůrazněn je „vypravěčský styl, provokativní myšlenky, neotřelé pohledy na svět“), a stává se tak hodnotným majetkem „napříč generacemi“.

Konference ukázala, jakými metodami je nutno přistupovat k tak osobitému a vyhraněnému dílu, jehož analýza a interpretace se neobejde bez široké spolupráce badatelských disciplín, jakými jsou bohemistika, romanistika, germanistika, areálové studium střeoevropské, dějiny filozofie, široce srovnávací kulturologie, translatologie a další. Ukázala, jakými cestami a za jakých podmínek „přerůstá“ dílo své původně regionální i nacionální rozměry, identitu moravskou, českou i francouzskou, do jakých kontextů nutně vstupuje a jaké horizonty očekávání (estetické, antropologické i sociologické) naplňuje, které nutně problematizuje a pronikavě a nově utváří. Popřípadě – k jakým horizontům se zpětně vrací, a na jaké úrovni. Tato skutečnost také poukázala na to, že si Česká republika dodnes plně neuvědomila význam osobnosti, o kterou přišla úmrtím Milana Kundery – a v této souvislosti je třeba zmínit i jeho manželku, Věru Kunderovou.

6 Ibidem, s. 9.

7 Srov. Milan Kundera a světová literatura, <https://bratislava.czechcentres.cz/program/milan-kundera-a-svetova-literatura> [3. 11. 2024].

PhDr. et PaedDr. Alexej Mikulášek, PhD.

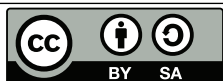
Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr

Fakulta stredoeurópskych štúdií, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Dražovská 4, 949 01 Nitra, Slovensko

alexej.mikulasek@seznam.cz

<https://orcid.org/0000-0001-9036-0816>

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.